
Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació
de l'abast de la designa
de defensa lletrada d'ofici
en dret penitenciari

Data: Desembre del 2021

Edició:

Associació Catalana per a la Defensa dels Drets Humans
C/ Portaferrissa, 18, entl. 2a
08002 Barcelona

---

www.acddh.cat

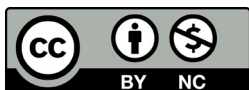
Amb el suport de:

Disseny i maquetació: nadianmartin.com

Aquesta obra està sota una llicència de Creative Commons Reconeixement-NoComercial 4.0 Internacional. Es pot copiar, distribuir, comunicar públicament, traduir i modificar, sempre que sigui per a fins no comercials i es reconegui la seva autoria.

Agraïments

El present estudi ha estat possible gràcies a la col·laboració absolutament desinteressada de les següents persones, a qui, des de la Comissió de Defensa, agraïm enormement la seva col·laboració:

-
- Els i les internes que van col·laborar en la realització de les enquestes.
-
- Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima del Departament de Justícia.
-
- El responsable de Comunicació i Relacions Externes en l'Àmbit de l'Execució Penal, Miguel Ángel Esteban Ortega, per totes les facilitats per poder dur a terme les enquestes en els diferents centres penitenciaris.
-
- Úrsula Ruiz Cabello.
-
- Marta Gili Selga.
-
- Els i les professionals del SOJP que han col·laborat responnent l'enquesta.
-
- El Torn Ofici de l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona.
-

Índex

1	Presentació	5
2	Enquesta adreçada a la població penitenciària	7
	2.1. Ideació de l'enquesta i metodologia	8
	2.2. Realització de l'enquesta	9
	2.3. Tractament de l'enquesta: lectura dels resultats estadístics	10
3	El Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària i l'opinió dels i les professionals que presten aquest servei	15
4	Marc legal i perspectives de futur per donar resposta a la necessitat d'una defensa d'ofici en dret penitenciari	20
5	Conclusions	26
6	Propostes	27

Annex

A	Qüestionari a interns/es	30
B	Taules amb els resultats de les enquestes a la població penitenciària	35
C	Qüestionari a les advocades i advocats del SOJP	46

---

1. Presentació

Des dels seus inicis, la Comissió de Defensa dels Drets de la Persona i del Lliure Exercici de l'Advocacia del Col·legi de l'Advocacia de Barcelona (en endavant "Comissió de Defensa") ha tingut entre els seus objectius la defensa dels drets de les persones que compleixen penes privatives de llibertat en els centres penitenciaris de Catalunya. En el sistema de garantia dels drets d'aquestes persones, és particularment rellevant garantir el seu dret fonamental a la defensa jurídica, independentment de les seves possibilitats econòmiques.

La creació, l'any 1992, en el Col·legi de l'Advocacia de Barcelona (en endavant, "ICAB"), d'un Torn d'Ofici específic en matèria penitenciària, va ser impulsada, entre d'altres, per aquesta Comissió. Amb aquesta mateixa finalitat, la Comissió de Defensa reivindicava des dels anys 80 la creació d'un Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària (en endavant, "SOJP"), entenent que Torn d'Ofici penitenciari i SOJP havien de ser complementaris a l'hora de garantir l'esmentat dret de defensa. Finalment, no va ser fins el 2005 que a Catalunya es va crear aquest Servei. La Comissió de Defensa va rebre amb gran satisfacció la seva creació, però també va posar de manifest, ja en aquell moment, que naixia amb greus mancances, entre d'altres motius, perquè va anar acompanyat d'una reducció de l'àmbit d'actuació del Torn d'Ofici en matèria penitenciària.

Actualment, quan una sentència penal és executada, l'advocat/da d'ofici de la causa penal continua sent la defensa de la persona penada durant els següents 2 anys des de la incoació de l'executòria. No obstant, el/la professional està especialitzat/da en dret penal, no en dret penitenciari, i no està previst cap mòdul de compensació en cas que realitzi assessorament penitenciari. Això acaba comportant que, tret que la persona penada designi un/a advocat/da particular perquè l'assessori en matèria penitenciària, no és preceptiu que li sigui designada aquesta defensa fins que no arribi el moment de formular un recurs d'apel·lació contra alguna decisió dels jutjats de vigilància penitenciària. En aquell moment, sí que es designarà des del Torn d'Ofici una defensa especialitzada en dret penitenciari. Un cop feta la designació per una primera actuació com aquesta,

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

---

la persona interna pot acudir a aquest/a professional per tal de realitzar altres tràmits, al·legacions o recursos, previs al recurs d'apel·lació, o per tal de rebre assessorament. Tanmateix, com ja s'ha assenyalat, no hi ha mòduls de compensació per actuacions com a defensa d'ofici en matèria penitenciària, que no siguin el del recurs d'apel·lació o el de desplaçaments al centre, degudament justificats. Així doncs, recau en la bona voluntat del/la professional el fet de desenvolupar una tasca de defensa de manera continuada amb la persona designada.

Atesa aquesta situació, des de la Comissió de Defensa va sorgir la idea d'avaluar la sensació d'indefensió que hi ha entre els i les interns/es pel fet de no tenir una defensa d'ofici especialitzada en dret penitenciari des de l'inici de la condemna o, fins i tot, des d'abans de l'ingrés efectiu a presó. Des de la Comissió hem volgut investigar si hi havia desconeixement entre la població penitenciària sobre la capacitat de designar una defensa d'ofici i si aquest desconeixement i aquesta manca de defensa tenien un impacte directe en el compliment de la condemna i l'evolució tractamental.

Per aquest motiu, hem ideat una enquesta adreçada a les mateixes persones privades de llibertat, així com un qüestionari adreçat als advocats i les advocades que durant els darrers anys han prestat el SOJP.

2

Enquesta adreçada a la població penitenciària

2.1. Ideació de l'enquesta i metodologia

Per dur-la a la pràctica, en primer lloc ens vam informar sobre quina era la composició de la població penitenciària penada en el moment de començar l'enquesta (primer semestre de 2019), obtenint les següents dades: Dones Barcelona, 157; Joves, 154; Quatre Camins, 961; Brians 1, 338 homes i 151 dones; Brians 2, 1263; i Lledoners, 753¹.

A partir d'aquestes dades vam definir la mostra que necessitàvem per realitzar les enquestes²—totes elles fetes durant el 2019—, que va acabar essent:

49 interns homes de C.P. Brians 1
20 internes dones de C.P. Brians 1
103 interns homes de C.P. Brians 2
25 interns homes de C.P. Joves
46 interns homes de C.P. Lledoners
89 interns homes de C.P. Quatre Camins
13 internes dones de C.P. Wad Ras
3 enquestes sense resposta

Total de població penitenciària enquestada: 355 persones³

Un cop establert el nombre d'enquestes que havíem d'obtenir per cadascun dels centres, vam posar-nos en contacte amb la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima per tal d'exposar el projecte i sol·licitar autorització per l'entrada als centres a fi de realitzar l'enquesta. Vam comptar amb una absoluta col·laboració per part de la Secretaria, que ens va oferir totes les facilitats possibles per organitzar les dates de visita i contactar amb el personal que ens acompanyaria durant les mateixes.

- ¹ Segons les dades estadístiques que ofereix la Generalitat de Catalunya, en el tríptic setmanal d'execució penal.
- ² Úrsula Ruiz Cabello, Doctora en Criminologia per la UPF i investigadora postdoctoral, ha prestat una gran col·laboració en el present estudi, en la ideació de l'enquesta, en el còmput i tractament estadístic de les respostes, així com assessorament en general.
- ³ Segons la mostra de població enquestada, per un nivell de confiança del 95% dels resultats obtinguts, hi ha el següent percentatge de marge d'error a cada centre: C.P. Homes Brians 1: 12,96%; C.P. Dones Brians 1: 20,48%; C.P. Brians 2: 9,26%; C.P. Joves: 18%; C.P. Lledoners: 14,01%; C.P. Quatre Camins: 9,9%; C.P. Wad Ras: 26,11%.

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Pel que fa a la redacció de les preguntes, van ser elaborades amb l'objectiu de constatar si els interns i les internes patien o no indefensió pel fet de no disposar d'una defensa d'ofici especialitzada en penitenciari, especialment des d'abans de l'ingrés a presó. Per tal de valorar aquesta variable, vam plantejar preguntes sobre el coneixement que havien tingut i qui els l'havia proporcionat, i sobre si aquest coneixement els havia permès tenir millors condicions a l'hora de complir la condemna en relació al funcionament intern del centre, les normes disciplinàries, les normes sobre concessió de permisos i les normes sobre classificació penitenciària. S'adjunta com a **annex A** un model d'enquesta.

Aquest model presenta certes limitacions perquè no és exhaustiu. De la mateixa manera, l'estudi plantejat en té també algunes. La principal és la mostra en la qual s'ha basat, ja que el millor escenari hagués estat una mostra recollida a tots els centres penitenciaris de Catalunya i no només als més propers a la província de Barcelona, així com una mostra del 100% de la població penitenciària. Una altra limitació rau en el fet de no comptar amb les dades dels jutjats de vigilància penitenciària sobre quantitat de recursos interposats segons matèria (permisos, sancions, classificacions) i quantitat d'estimacions. No obstant, l'objectiu d'aquest estudi no era l'exhaustivitat, sinó recollir una mostra de dades suficient per diagnosticar la necessitat d'una defensa jurídica d'ofici en matèria penitenciària des de l'ingrés a presó i exposar com podria fonamentar-se jurídicament la creació del torn corresponent en l'assistència jurídica gratuïta.

2.2. Realització de l'enquesta

L'enquesta va ser realitzada per part de membres de la Comissió de Defensa de l'ICAB, que van desplaçar-se als centres penitenciaris en diferents dates. El calendari de visites va ser:

17/06/2019	Centre Penitenciari Brians 1 i Centre Penitenciari Brians 2
30/09/2019	Centre Penitenciari Joves i Centre Penitenciari de Quatre Camins
14/10/2019	Centre Penitenciari de Quatre Camins
12/11/2019	Centre Penitenciari de Dones de Barcelona Wad-Ras
19/11/2019	Centre Penitenciari Lledoners

A l'hora de fer les enquestes, personal del centre penitenciari ens va acompanyar, o bé a alguna aula del mòdul que estigués disponible, o bé al menjador del mòdul. En alguns casos, els i les interns/es eren cridats/des pel propi personal del centre per tal de demanar-los que participessin; en d'altres, els propis membres de la Comissió de Defensa demanaven als/les interns/es la seva participació, que sempre era voluntària. Cal dir, doncs, que no sempre hi havia voluntat de participació. No obstant això, el fet que l'enquesta fos anònima ajudava a convèncer aquelles persones que dubtaven si contestar-la els podia comportar algun tipus de conseqüència.

No sempre el nivell de lectura i comprensió lectora dels i les interns/es era el mateix i, per tant, tot sovint era necessari ajudar-los/les a comprendre les preguntes. Segons el grup d'interns/es les enquestes es llegien oralment per part dels membres de la Comissió de Defensa i s'anaven contestant pas a pas, o bé els membres de la Comissió anaven passant per les taules per ajudar individualment els i les participants a resoldre els dubtes

que tinguessin. El format també depenia de si els grups d'interns/es ja estaven preconfigurats pel personal del centre i ens proporcionaven una aula (en aquest cas era més factible llegir en veu alta i avançar conjuntament de pregunta a pregunta); o bé eren els membres de la Comissió de Defensa qui havia d'anar convencent els/les interns/es que es trobaven a les zones comunes per tal d'acudir al menjador a realitzar l'enquesta (llavors, el suport a la comprensió lectora era més aviat de tipus individual). Tot i així, les dificultats de comprensió lectora han comportat, en alguns casos, respostes incoherents que han obligat a invalidar-les per l'estudi.

Finalment, cal indicar que l'enquesta es va plantejar en llengua espanyola per ser la d'ús majoritari dins dels centres penitenciaris, sens perjudici que aquelles persones estrangeres que volien participar però no sabien llegir en castellà fossin ajudades en la traducció per companys/es seus/es o pels propis membres de la Comissió.

2.3. Tractament de l'enquesta: lectura dels resultats estadístics

S'adjunta com a **annex B** els resultats estadístics de l'enquesta⁴. Després que els membres de la Comissió de Defensa introduïssin les respostes de les 355 enquestes en un formulari digital que en permetés el recompte, l'Úrsula Ruiz en va fer el tractament estadístic. A continuació s'identifiquen quines són les gran conclusions que mostra l'estudi, segons els resultats obtinguts entre la població enquestada.

La primera gran conclusió que extraiem dels resultats és que **la defensa d'ofici a la causa penal pràcticament mai no assessora en matèria penitenciària** a la persona penada. Per exemple, pel que fa a:

- L'ingrés a presó: només en un 15% dels casos la defensa d'ofici de la causa penal va assessorar la persona penada sobre quina documentació calia aportar per l'ingrés; en un 5'5% dels casos va assessorar sobre quins objectes es podien ingressar com a pertinences; en un 4'5% dels casos va assessorar sobre l'organització interna del centre; i només en un 4'4% dels casos va assessorar sobre el règim de visites per part d'amics i familiars.
- Els permisos de sortida: només en un 3'5% dels casos la defensa d'ofici de la causa penal va assessorar la persona penada sobre com i quan sol·licitar permisos de sortida.
- El règim disciplinari: només en un 0'59% dels casos la defensa d'ofici de la causa penal va assessorar la persona penada sobre quin és el règim disciplinari, infraccions i sancions, i sobre com combatre una sanció, tant en tràmit d'al·legacions com en tràmit de recurs; només en un 3% dels casos la informació va ser proporcionada per la defensa d'ofici de la causa penal.
- La classificació per graus: només en un 2'7% dels casos la defensa d'ofici de la causa penal va assessorar la persona penada sobre els graus de classificació i el funcionament de les progressions o manteniments en grau.

⁴ Els percentatges que a continuació s'esmenten corresponen a la població penitenciària enquestada que ha contestat l'enquesta. És a dir, hi ha part de la població enquestada que no ha respost a algunes preguntes. De manera que els percentatges no són sobre el total de persones enquestades, sinó sobre el total de persones que han respost. A l'annex B s'especifica a cada taula el nombre de persones enquestades que no han respost.

Són xifres realment minses que, si es conjuguen amb la resposta massa recurrent de “ningú m’ha assessorat”, **objectiven la necessitat de designar una defensa d’ofici especialitzada en dret penitenciari des d’abans de l’ingrés a presó, que pugui fer l’acompanyament adient fins al llicenciament de la condemna.** Així doncs, en el cas de:

- L’ingrés a presó: pel que fa a la documentació a aportar, en un 59% dels casos ningú havia assessorat la persona penada; pel que fa als objectes permesos com a pertinences, en un 71’3% dels casos ningú l’havia assessorat; pel que fa a l’organització interna, en un 73% dels casos ningú li havia donat informació; i pel que fa al règim de visites de familiars i amics/gues, ningú va donar informació en un 48’5% dels casos.
- Els permisos de sortida: en un 27’7% dels casos, ningú havia assessorat la persona interna.
- El règim disciplinari: en un 39% dels casos, ningú havia assessorat la persona interna; i pel que fa al procediment d’al·legacions i recursos contra les sancions, en un 35’5% dels casos ningú els n’havia informat.
- La classificació en graus: en un 30’6% dels casos, ningú havia assessorat la persona interna.

La segona gran conclusió és que aquest desemparament jurídic té un impacte rellevant a l’hora de formular al·legacions o recursos contra les decisions de la Junta de Tractament. **Els resultats evidencien que en molts pocs casos les persones internes formulen el recurs mitjançant una defensa jurídica, sigui d’ofici o particular; majoritàriament, els recursos són formulats per les pròpies persones internes:**

- En el cas de recursos contra denegacions de permisos de sortida:
  - En un 5’3% dels casos el recurs el va formular la defensa d’ofici i en un 30’46%, la defensa particular.
  - En canvi, un 38’4% de les persones enquestades manifesten haver-los redactat elles mateixes i un 14’5%, que els el va fer un/a altre/a intern/a.
- En el cas de recursos contra sancions disciplinàries:
  - En un 3% dels casos el recurs el va formular la defensa d’ofici i en un 12’3%, la defensa particular.
  - En canvi, un 58’4% de les persones enquestades manifesten haver-los redactat elles mateixes i un 21’5%, que els el va fer un/a altre/a intern/a.
- En el cas de recursos contra les resolucions de classificació en grau:
  - En un 4’7% dels casos el recurs el va formular la defensa d’ofici i en un 29’6%, la defensa particular.
  - En canvi, un 35’16% de les persones enquestades manifesten haver-los redactat elles mateixes i un 19’5%, que els el va fer un/a altre/a intern/a.

Per tant, la meitat o més de la meitat de les persones participants que han interposat recurs, ho han fet elles mateixes o amb ajuda d’una altra persona interna. Si tenim en compte, per exemple, que es van denegar el 65’3% dels recursos contra resolucions de classificació formulats per les persones enquestades, **tot sembla**

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

suggerir que, en cas de millorar la defensa lletrada en la formulació de recursos ja abans del d'apel·lació, podria produir-se un impacte en l'augment d'estimacions d'aquests recursos o que, com a mínim, es reduiria la sensació d'indefensió i el nombre de recursos sense fonament, alleugerint-ne la tramitació.

La tercera gran conclusió és que **aquesta manca d'assessorament i suport jurídic tan palesa no la supleix el Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària (SOJP)**. En aquest sentit:

- Un 41'3% de la població enquestada havia utilitzat el SOJP, respecte del 57'27% restant, que no n'havia mai fet ús.
- Destaca que en el C.P. Joves un 80% dels enquestats no havia recorregut mai als serveis del SOJP i que, en canvi, on més s'hi havia acudit era a la unitat de dones de Brians 1, en un 56%.
- Les valoracions sobre el servei, en una puntuació de pitjor a millor de l'1 al 10, es troben majoritàriament en les qualificacions de 0 a 5 (un 69'6% dels resultats), mentre que només en el 30'4% restant la qualificació havia estat d'entre el 6 i el 10.

I és que les enquestes mostren que el SOJP té molt poca presència com a font d'informació o assessorament i molt poc impacte en la formulació de recursos en nom de la població interna. **Entre la població enquestada, en cap cas el SOJP esdevé font d'informació** ni sobre el règim disciplinari o el sistema d'al·legacions i recursos, ni sobre el sistema de classificacions en grau, mentre que només en un 0'64% dels casos va ser font d'informació sobre els permisos de sortida.

La quarta conclusió que extraiem de l'estudi és que, **entre la població penitenciària enquestada, tampoc hi ha defensa jurídica en matèria d'estrangeria**.

- En un 57% dels casos, les persones enquestades estrangeres no van rebre cap tipus d'informació sobre els seus drets com a població estrangera o sobre la tramitació o la renovació de permisos.
- La informació no va venir tampoc, en cap cas, del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària, i només va provenir d'una defensa lletrada en un 20,8% dels casos, ja fos d'ofici (8'5%) o particular (12'3%).

La cinquena gran conclusió és que els membres de l'Equip Tècnic de cada mòdul donen suport i assessoren les persones internes en la major part de les matèries. Destaca especialment la seva incidència en els següents exemples:

- En el 36'62% dels casos, la informació sobre permisos de sortida l'havia proporcionat un membre de l'Equip Tècnic.
- En l'11'37% dels casos, la informació sobre al·legacions i recursos contra les sancions disciplinàries l'havia proporcionat un membre de l'Equip Tècnic.
- En el 38'64% dels casos, la informació sobre el sistema de classificació l'havia proporcionat un membre de l'Equip Tècnic.

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

No obstant això, cal matisar que l'assessorament que ofereix l'Equip Tècnic és tan sols informatiu i expressa el parer de la Junta de Tractament del Centre Penitenciari, de manera que no és precisament útil per cobrir les necessitats de la població interna a l'hora de discutir o combatre aquest parer. Aquesta funció hauria de ser desenvolupada per una defensa lletrada de la persona interna.

La darrera gran conclusió és que **hi ha un sentiment d'indefensió en la població penitenciària enquestada pel fet de no disposar d'una defensa jurídica d'ofici**. Basem aquesta afirmació en els resultats que s'evidencien a les taules número 10, 21 i 23 de l'annex 2. Per exemple:

- En el cas de classificacions inicials, regressions de grau o recursos contra aquestes resolucions, el 78'8% dels casos afirmen haver-se sentit indefensos.
- En el 91'9% dels casos, la població enquestada trobaria útil disposar d'una defensa jurídica d'ofici especialitzada en dret penitenciari abans del seu ingrés a presó.
- Un 93% trobaria útil aquesta defensa per l'assessorament durant tot el compliment de condemna.

Aquest sentiment d'indefensió es reflecteix també en les dades facilitades pel Torn d'Ofici de l'Il·lustre Col·legi de l'Advocacia de Barcelona respecte a la quantitat de designes d'ofici de penitenciari que es van atorgar els anys 2019 i 2020:

L'any 2019 la població penitenciària penada tenia la següent configuració⁵:

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
Penats/des	5.082	667	380	605	6.734
Homes	4.730	623	356	572	6.281
Dones	352	44	24	33	453

Per tant, aquells/es penats/des que depenen de les designes del Torn d'Ofici associat a l'ICAB perquè els jutjats de vigilància penitenciària que tutel·len aquells centres penitenciaris tenen seu a Barcelona, són els computats com de Barcelona i de Girona, no pas els de Tarragona i Lleida, que depenen del Jutjat de Vigilància Penitenciària 3 situat a Lleida. És a dir, 5.082 penats/des més 667 penats/des: un total de 5.749 persones. El Torn d'Ofici ha informat que el total de designes de penitenciari atorgades al 2019 va ser de 569. **És a dir, que tan sols un 9'89% de la població penada va tenir designa d'ofici de penitenciari feta**. La resta dels/les penats/des que no tinguessin defensa lletrada de designació particular, no tenien cap tipus de representació lletrada en matèria penitenciària.

5 Dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, <https://www.idescat.cat/pub/?id=aec&n=880&t=2020>. Segons s'explica a la metodologia seguida per aquesta estadística, es mostren les dades a 31 de desembre de l'any en qüestió. Així doncs, s'han de tenir en compte les baixes que hi ha hagut durant l'any als centres penitenciaris, perquè són població interna que ha pogut demanar designes d'ofici durant aquell any, malgrat a final d'any ja no hi siguin. De l'any 2019 no tenim informació de les baixes, però de l'any 2020 en van ser 939, que suposaria que el total de població interna que ha pogut demanar designes d'ofici era de 6431 persones, la qual cosa faria rebaixar el percentatge de 9,12% a 7,79%.

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

L'any 2020 la població penitenciària penada tenia la següent configuració⁶:

	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Catalunya
Penats/des	4.934	558	358	543	6.393
Homes	4.589	519	335	515	5.958
Dones	345	39	23	28	435

Per tant, aquells/es penats/des que depenen de les designes del Torn d'Ofici associat a l'ICAB, de Barcelona (4.934) i de Girona (558), sumaven un total de 5.492 persones. El Torn d'Ofici ha informat que es van atorgar 501 designes l'any 2020 en matèria penitenciària. És a dir, que tan sols un 9'12% de la població penada va tenir designa d'ofici de penitenciari feta. La resta dels/les penats/des que no tinguessin defensa lletrada de designació particular, no tenien cap tipus de representació lletrada en matèria penitenciària.

Sens perjudici que aquestes xifres són en termes absoluts i responen a centres penitenciaris oberts i tancats i que, en canvi, la mostra de la nostra enquesta només ho és de centres tancats, s'observa una correlació entre el sentiment d'indefensió detectat pel nostre estudi i la realitat de les designes atorgades, que suposen una **xifra realment minsa**. Hi ha un gran nombre de penats/des que no tenen representació lletrada.

⁶ Dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya. Veure nota a peu de pàgina número 8.

3

El Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària i l'opinió dels i les professionals que presten aquest servei

---

La creació del SOJP l'any 2005 va comportar que es canviés el model d'adjudicació de la defensa d'ofici especialitzada en dret penitenciari. La hipòtesi del present estudi és que aquest canvi de model ha comportat una devaluació de l'exercici del dret de defensa en matèria penitenciària a les presons catalanes. Per contrastar aquesta afirmació, en la realització d'aquest estudi, els membres de la Comissió de Defensa hem demanat l'opinió dels/les professionals que han prestat serveis del SOJP des del 2015 fins ara, d'entre els/les quals 15 han respost a l'enquesta anònima formulada per la Comissió.

A diferència d'allò que succeeix actualment—és a dir, que la designa en matèria penitenciària no arriba fins al moment de formular un recurs d'apel·lació contra alguna decisió dels jutjats de vigilància penitenciària—, abans de la creació del SOJP aquesta designa era activada per la persona interna quan sol·licitava l'assessorament per part d'un/a lletrat/a del Torn d'Ofici en aquesta matèria, mitjançant una instància que es registrava al centre penitenciari. Quan el lletrat o la lletrada en qüestió rebia la designa d'ofici, es desplaçava al centre i assessorava la persona sol·licitant respecte a la qüestió jurídica que s'hagués formulat. Si el/la lletrat/da considerava que per solucionar aquella necessitat jurídica calia una defensa experta en matèria penitenciària, assumia el cas i representava els interessos d'aquella persona durant dos anys.

Tal com es recull en el pacte tercer dels diferents convenis de col·laboració signats, des de l'any 2005, entre el Departament de Justícia i el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya, actualment són els lletrats i les lletrades del SOJP qui orienten a la persona interna i poden redactar els escrits de petició i/o recursos en via administrativa. Tot i això, gràcies a l'opinió dels enquestats i les enquestades, hem pogut constatar la problemàtica que genera el fet que l'intern o la interna disposi de poc temps per exposar el seu cas: el o la professional que els/les atén té un temps determinat que ha de servir per escoltar el cas i, a la vegada, redactar els escrits que siguin necessaris. D'aquesta manera, com més temps es dediqui d'exposició, menys es pot destinar a formular l'escrit o el recurs, situació a la qual s'hi ha d'afegir que els i les professionals no tenen les condicions òptimes de treball (per exemple, accés a internet), ni tampoc la informació necessària sobre la trajectòria penitenciària de la persona, que és d'extrema rellevància per poder redactar aquests escrits. Amb l'actual model, l'intern o la interna ha deixat de tenir una defensa lletrada personalitzada que conegui la seva història; cada cop que la persona interna sol·licita els serveis del SOJP, l'atendrà un/a professional diferent i haurà de començar de nou l'explicació sobre el seu cas, ja que no hi ha un registre eficaç per bolcar les entrevistes i generar un històric de consultes.

Així doncs, el que volem assenyalar és que, amb el model vigent, són els lletrats i les lletrades del SOJP qui han de formular els escrits de petició i/o recursos en via administrativa en matèria penitenciària, i que per dur a terme aquesta tasca, entre moltes d'altres, únicament es destina un total de 40 hores setmanals per les 6959 persones que avui dia compleixen condemna de presó o estan preventius/ves en els centres penitenciaris tancats de Catalunya. L'any 2020 es van repartir les 40 hores setmanals de la següent manera: Quatre Camins, 7h; Brians 1, 7h; Brians 2, 7h; Ponent, 4h; Mas d'Enric, 6h; Joves, 0'5h; Dones de Barcelona, 1'5h; Puig de les Basses, 4h; i Lledoners, 3h. És a dir, l'any 2020, les 6959 persones privades de llibertat en els centres penitenciaris tancats de Catalunya van comptar amb un total anual de 2080 hores d'assessorament legal, que no representen ni 18 minuts per any i per intern/a. A més, s'ha de recordar que aquest assessorament legal no només és en matèria penitenciària, sinó també en matèria civil, família, laboral, contencions administratiu i estrangeria. També sabem que **l'assessorament en matèria penitenciària l'any 2020 va representar un 28,26%⁷. És a dir, 587 hores l'any, que representen 5 minuts anuals d'assessorament en matèria penitenciària per cada intern o interna als centres tancats de Catalunya.** Els membres de la Comissió de Defensa de l'ICAB no desconeixem que aquesta xifra depèn del nombre de sol·licituds i necessitats jurídiques que tingui la població penitenciària, però és evident que la demanda depèn de la qualitat del servei, de l'experiència viscuda per altres interns/es, i que això recau, en gran part, en la quantitat d'hores que es destinen al Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària.

En aquest sentit, és sorprenent que, del 2012 al 2013, s'acordés una reducció de 20h en la prestació del servei d'assessorament legal a les presons catalanes (de 60h a 40h), i que es justificqués⁸ per "la progressiva disminució de la població penitenciària que s'està experimentant des de l'any 2010, l'augment de les persones penades en situació de llibertat condicional i la necessitat d'adequar el cost del servei a la disponibilitat pressupostària". La realitat és que el total de consultes anuals entre el 2010 i el 2012 havia augmentat un 5'5%⁹. Aquesta reducció d'hores (d'un 33%) va impactar de forma directa en el nombre de consultes, si comparem les realitzades l'any 2012 (4929) amb les realitzades l'any 2013 (3206)¹⁰, amb una disminució d'un 34'95%, però sobretot va tenir impacte en les consultes realitzades en matèria penitenciària, que van ser un 44% menys¹¹. Des de llavors, el número de consultes al SOJP no ha fet més que baixar, amb un percentatge de disminució d'un 20'1%¹² del total de les consultes anuals realitzades entre el 2013 i el 2020, amb les mateixes hores de prestació del servei (40h). En matèria penitenciària, per aquest mateix període, hi ha hagut una disminució d'un 12,45% en el nombre anual de consultes. És evident, doncs, que la reducció d'hores ha transformat l'experiència del servei per part dels interns i les internes (com s'ha apuntat abans, actualment un 69'6% el valora amb un màxim de 5, en una

7 <http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/administraciojusticia/dades-estadistiques/soj/memories/memoria-sojp-2020.pdf>

8 Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya. RESOLUCIÓ JUS/1682/2013, d'11 de juliol, per la qual es fa públic el Conveni de col·laboració entre el Departament de Justícia i el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya per a la prestació del servei d'orientació jurídica penitenciària.

9 El total anual de les consultes l'any 2010 va ser 4672 i l'any 2012 va ser 4929. Font: http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/administraciojusticia/dades-estadistiques/soj/memories/memoria_sojp_2010.pdf, i http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/administraciojusticia/dades-estadistiques/soj/memories/memoria_sojp_2012.pdf

10 http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/administraciojusticia/dades-estadistiques/soj/memories/memoria_SOJP_2013.pdf

11 L'any 2012 el nombre de consultes realitzades en matèria penitenciària va ser de 1477 i l'any 2013, de 827.

12 El total anual de les consultes l'any 2013 va ser de 3206 i l'any 2020, de 2562. Font: http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/administraciojusticia/dades-estadistiques/soj/memories/memoria_SOJP_2013.pdf i <http://justicia.gencat.cat/web/.content/home/ambits/administraciojusticia/dades-estadistiques/soj/memories/memoria-sojp-2020.pdf>

puntuació de pitjor a millor de l'1 al 10), i que això, indubtablement, s'ha traduït en una disminució del nombre de consultes realitzades¹³.

A la insuficiència d'hores del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària, s'hi sumen altres factors que s'apuntaran a continuació, extrets de l'opinió dels/les 15 professionals que han respost a l'enquesta esmentada, basada en la seva experiència com a lletrats i lletrades del SOJP. S'adjunta com **annex C** l'enquesta realitzada. Aquests factors són els següents:

- En una puntuació de “gens” a “òptim” de l'1 al 5, un 56'65% situa el nivell de formació i organització rebut abans de desenvolupar el servei en la banda inferior de “gens” i un 43'35% en “òptim”.
- Un 53'3% de les persones enquestades considera que el sistema de registre de les entrevistes no és eficaç, davant d'un 6'7% que considera que sí que ho és. Un 26'7% respon “MIG” i un 13'3, “NS/NC”.
- Un 86'7% afirma que els lletrats i les lletrades del SOJP no tenen accés a internet. Un 6'65% respon que sí, i un 6'65%, “NS/NC”.
- Un 73'3% afirma que els lletrats i les lletrades del SOJP no tenen accés a un telèfon. La resta, un 26'7%, “NS/NC”.
- Un 46'7% afirma no haver tingut un ordinador amb les mínimes prestacions per dur a terme la tasca encomanada. Un 33'3% afirma que sí que en va disposar, i un 20%, “NS/NC”.
- Un 73'3% afirma no haver tingut accés a material d'oficina. Un 13'3% afirma que sí que en va disposar, i un 13'3%, “NS/NC”.
- Totes les persones enquestades van requerir la gestió d'entrevistes devolutives¹⁴, i en una puntuació de “gens” a “moltes” de l'1 al 5, un 56'65% les situa en la banda de “moltes”.
- En una puntuació de “gens” a “òptim” de l'1 al 5, un 69'95% situa en la banda inferior de “gens” el nivell d'accés a la informació personal que té de l'intern/a, i un 30'05% en la banda superior d'“òptim”.
- Un 80% afirma que els lletrats i les lletrades del SOJP no tenen cap sistema de comunicació amb els/les professionals del centre penitenciari. La resta, un 20%, “NS/NC”.
- Tot i això, un 46'7% afirma haver contactat per algun cas amb els/les professionals del centre penitenciari, davant del 53'3% que no ho va fer.
- Un 73'3% afirma que no es va coordinar amb la resta de companys/es del servei pel seguiment de casos i/o la detecció de situacions de vulneració de drets. Un 6'7% respon que sí que ho va fer, i un 20%, “NS/NC”.

¹³ L'any 2013 el nombre de consultes realitzades en matèria penitenciària van ser de 827 i l'any 2020, de 724.

¹⁴ Les entrevistes devolutives són aquelles que es donen perquè el lletrat o la lletrada del SOJP considera que ha de tornar a entrevistar-se amb l'intern/a, per tal de fer un seguiment de la gestió realitzada per ell/a. Que es facin les devolutives depèn de la decisió de cada professional i se sumen a les entrevistes que ja es tinguin programades per aquell dia, de manera que, o bé el total d'atenció dedicada a cada intern es redueix, o bé el professional allarga les hores d'atenció desinteressadament.

- Un 86'7% afirma que els lletrats i les lletrades del SOJP no tenen cap sistema de traspàs d'informació dels casos amb la resta de companys/es del servei. La resta, un 13'3%, respon que sí que existeix.
- En una puntuació de “gens” a “òptim” de l'1 al 5, un 70'05% situa en la banda superior d'“òptim” el nivell d'escrits realitzats al llarg del servei. La resta, un 29'95%, situa el nivell d'escrits realitzats en la banda inferior pròxima a “gens”.
- Un 60% s'ha trobat amb alguna demanda d'assessorament que no ha pogut respondre per trobar-se fora del termini legal per fer-ho, davant d'un 33'3% que no s'hi ha trobat, i un 6'7%, “NS/NC”.
- D'aquest 60%, en una puntuació de “gens” a “moltes” de l'1 al 5, el 61'1% situa en la banda superior de “moltes” les vegades que s'ha trobat amb aquesta situació.
- Un 40% considera que els interns i les internes no coneixen el servei. La resta, un 46'7%, contesta “mig”, i un 13'3% opina que sí que es coneix.
- Per últim, en una puntuació de “gens” a “òptim” de l'1 al 5, un 69'95% situa la seva opinió en la banda inferior “gens” la valoració del servei, i un 30'05% en la banda superior d'“òptim”.

A més de les preguntes que es van fer amb les respostes taxades, es va donar un espai a l'enquesta perquè el lletrat o la lletrada enumerés propostes per millorar el servei, que figuren a la darrera pàgina de l'**annex C** (pàgina 50). Algunes d'aquestes són: “reunions de coordinació amb professionals”, “seguiment de casos”, “informació de l'intern/a”, “accés a internet”, “el sistema informàtic de la presó és complicadíssim” i “a vegades poc temps per atendre l'intern/a, que és mitja hora, segons l'escrit que s'hagi de fer”.

Amb totes aquestes dades, no podem extreure una altra conclusió que no sigui que actualment el SOJP no reuneix les condicions òptimes per garantir el dret de defensa dels interns i les internes en matèria penitenciària. I això perquè es destinen únicament 5 minuts a l'any per cada intern o interna als centres tancats de Catalunya; perquè el sistema de registre de les entrevistes no és eficaç; perquè els lletrats i les lletrades del SOJP, que han de formular els escrits de petició i/o recursos en via administrativa en matèria penitenciària, no només no tenen accés a internet, a un telèfon o a un ordinador amb les mínimes prestacions per dur a terme la tasca encomanada, sinó que tampoc poden accedir a la informació personal de l'intern/a; i perquè més de la meitat dels lletrats i les lletrades s'han trobat amb *moltes* consultes que no han pogut respondre per trobar-se fora del termini legal per fer-ho. Entenem que és per totes aquestes raons que **un 86'7% dels lletrats i les lletrades enquestats/des considera que seria útil pel dret de defensa dels interns i les internes que es designés una defensa especialitzada en dret penitenciari en el moment previ al seu ingrés al centre penitenciari.**

Cal subratllar que la proposta de la Comissió de Defensa de l'ICAB no és que el SOJP deixi de prestar el seu servei als centres penitenciaris de Catalunya, tot el contrari. Considerem que la seva funció és imprescindible, però únicament com a primera orientació jurídica en altres matèries –com ho són el civil, família, laboral i contencions administratiu–, per tramitar la justícia gratuïta en alguna d'aquestes matèries¹⁵ o per assessorar puntualment en matèria penal quan no es tingui un lletrat o una lletrada designat/da.

¹⁵ Pel que fa a l'assessorament en matèria d'estrangeria, i vist que l'estudi mostra que en un 57% dels casos de la població estrangera enquestada no va rebre cap mena d'informació, o que en els casos de tramitació o renovació de permisos la informació no va venir tampoc, en cap cas, del Servei d'Orientació Jurídica, fora convenient que l'advocat/da que es designés d'ofici com a defensa especialitzada en dret penitenciari en el cas que l'intern/a sigui estranger/a, hauria d'estar a més a més integrat en el Torn d'Ofici d'estrangeria.

4

Marc legal i perspectives de futur per donar resposta a la necessitat d'una defensa d'ofici en dret penitenciari¹⁶

---

¹⁶ Marta Gili Selga, autora del treball final de màster “L’assistència lletrada en el dret penitenciari. Enfortiment del dret de defensa”, presentat a la UOC el juny de 2021, ha consentit la inclusió de part del seu treball en l’apartat quart i a les conclusions del present informe.

Quan una persona que ha estat condemnada a una pena privativa de llibertat entra a presó, una vegada realitzats els tràmits oportuns (identificació personal, obertura d'expedient, registre de pertinences, etc.), és informada dels seus drets i obligacions, així com dels procediments per fer-los efectius, tal i com estableix l'article 21 del Reglament Penitenciari (en endavant, RP). Aquesta informació, configurada per la Llei Orgànica General Penitenciària (en endavant, LOGP) com un dret dels/les interns/es, se li facilita per escrit i inclou instruccions relatives al règim de l'establiment, a les normes disciplinàries i també als mitjans per formular peticions, queixes o recursos.

El dret a la informació és un dret que perdura durant tot l'internament: per això es regula conjuntament amb les queixes i els recursos en el capítol VII LOGP i es desenvolupa al capítol V del RP, en concret en els articles 53 i 54. En aquests preceptes s'estableix que tot/a intern/a tindrà dret a interposar peticions i queixes davant l'Administració Penitenciària—ja sigui davant el/la funcionari/a encarregat/da de la dependència que correspongui a l'intern/a, el o la Cap de Servei, el Director o la Directora del Centre o davant de qui legalment el substitueixi—, que prendrà les mesures oportunes o en donarà trasllat a les autoritats competents per resoldre-les. Així mateix, sigui quina sigui la via adoptada, les corresponents resolucions es notificaran als/les interessats/des, indicant-los els recursos que procedeixin, els terminis i els òrgans on interposar-los. Finalment, convé mencionar que el Reglament també preveu la possibilitat de dirigir-se al/la Defensor/a del Poble. D'altra banda, el RP també regula la possibilitat d'interposició de queixes i recursos davant el JVP, les quals es podran interposar directament, sense necessitat d'acudir prèviament a la via administrativa, en els supòsits als quals es refereix l'article 76 LOGP.

En ocasions, l'exercici dels drets i defensa dels interessos d'una persona, davant d'un òrgan jurisdiccional o en la fase prèvia a aquesta, es materialitza mitjançant la intervenció de les advocades i els advocats, els quals vehiculen les seves pretensions de la manera més efectiva possible. En determinats casos, el legislador fins i tot fa preceptiva la seva intervenció davant d'un òrgan jurisdiccional, per tal d'evitar la indefensió a causa de la complexitat tant del dret material com del dret processal, per complir amb el principi d'igualtat d'armes i per aconseguir el correcte desenvolupament del procés, a través

d'una homogeneïtat que faciliti a l'òrgan judicial la cerca d'una sentència ajustada a dret¹⁷. És tal la seva importància, que de conformitat amb l'article 24.2 CE, la postulació processal s'erigeix com un dret fonamental del ciutadà, esdevenint una vessant rellevant del dret a la tutela judicial efectiva. Així mateix, la normativa europea també en fa expressa menció en els articles 6.3 del Conveni Europeu de Drets Humans (CEDH) i 47 de la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (CDFUE). D'altra banda, tenint en compte que la intervenció d'aquests professionals exigeix el pagament d'uns honoraris, l'article 119 CE estableix la gratuïtat de la justícia per als que no disposin de recursos econòmics per a litigar.

Ara bé, llevat de poques excepcions, la designa d'un advocat o advocada del Torn d'Ofici només es produeix en els casos en què la intervenció de lletrat/da i procurador/a és preceptiva. En l'àmbit penitenciari, actualment, la designa només es produeix per formalitzar els recursos d'apel·lació segons la Disposició Addicional 5ª de la Llei Orgànica del Poder Judicial (LOPJ), l'única regulació vigent que fa referència a l'assistència lletrada en l'àmbit penitenciari. L'esmentada Disposició Addicional va ser reformada dues vegades durant l'any 2003: per la LO 5/2003, de 27 de maig, i la LO 7/2003, de 30 de juny. Si bé és cert que amb aquestes reformes es van desenvolupar les qüestions processals en l'àmbit penitenciari, es van cenyir pràcticament de forma exclusiva a la regulació dels recursos del Jutjat de Vigilància Penitenciària (JVP), deixant, per tant, un gran marge de discrecionalitat per la resta de tràmits processals al jutjat corresponent, que davant l'absència normativa ha d'aplicar encara ara els principis generals del procés penal –la LOGP es remet a través de la Disposició Transitòria Primera a la LECrim– i la doctrina del Tribunal Constitucional emanada dels recursos d'empara de l'àmbit penitenciari, així com la poca jurisprudència unificadora del Tribunal Suprem en aquesta matèria.

La redacció actual de la DA 5ª diu el següent sobre la postulació en l'àmbit penitenciari:

“ Disposició Addicional 5a. El recurs d'apel·lació a què es refereix aquesta es tramitarà conforme el disposat a la Llei d'Enjudiciament Criminal pel procediment abreujat. Estaran legitimats per interposar-lo el Ministeri Fiscal i l'intern o alliberat condicional. **En el recurs d'apel·lació serà necessària la defensa de lletrat i, si no es designa procurador, l'advocat tindrà també habilitació legal per a la representació del seu defensat.** En tot cas, ha de quedar garantit sempre el dret a la defensa dels interns en les seves reclamacions judicials. ”

Aquesta disposició, com a única regulació processal en matèria penitenciària, és del tot escassa i insuficient, ja que només es pronuncia de forma expressa sobre la postulació en el recurs d'apel·lació. Cal, doncs, constatar l'existència d'un gran buit legal en la regulació processal penitenciària i, més concretament, en l'actuació de l'assistència lletrada en aquest àmbit del dret, que obliga, entre d'altres coses, a plantejar-se com s'ha d'interpretar el silenci en relació a la resta de recursos que es poden interposar davant del JVP, així com altres tràmits que ni tan sols esmenta, com són altres escrits davant la mateixa administració penitenciària. A la pràctica, la conclusió a la qual arriben els tribunals i la doctrina, és que en aquests casos la defensa lletrada no és preceptiva.

¹⁷ STC 47/1987, de 22 d'abril. FJ 3.

Tal com es desprèn del present estudi, aquest escenari pot comportar un greu risc d'indefensió per a les persones que no tenen prou capacitat econòmica per contractar un advocat/da particular, ja que no comptaran amb assistència lletrada per cap dels tràmits penitenciaris previs al recurs d'apel·lació, tant o més rellevants per una bona evolució del compliment de la pena en el sentit de poder accedir a permisos, progressions de grau, llibertat condicional, etc. Es tracta d'una situació que, d'una banda, pot generar indefensió i, de l'altra, desigualtats i discriminació en la garantia del dret de defensa per raons econòmiques, cosa que contradiu els articles 24 i 119 de la CE. Això és especialment rellevant si es té en compte que la majoria de la població penitenciària té un perfil de baixa formació acadèmica i pocs recursos econòmics.

En casos en què la intervenció lletrada no sigui preceptiva, ja sigui per evitar indefensió per raó de matèria o per la complexitat de l'assumpte, la designa lletrada quedaria emparada en la darrera frase de la mateixa DA 5^a.9 (“en tot cas, ha de quedar garantit sempre el dret a la defensa dels interns en les seves reclamacions judicials”). Tanmateix, la redacció és molt ambigua i poc garantista i cal dir que a la pràctica se n'ha fet ús en comptades ocasions. De la mateixa manera, la normativa europea també es veuria lesionada, en concret l'article 47 de la CDFUE sobre el dret a la tutela judicial efectiva i al jutge imparcial, que estableix:

“ Tota persona de la qual hagin estat violats els drets i llibertats garantits pel Dret de la Unió té dret a la tutela judicial efectiva respectant les condicions establertes en el present article.

Tota persona té dret que la seva causa sigui escoltada equitativament i públicament i dins d'un termini raonable per un tribunal independent i imparcial, establert prèviament per la llei. **Tota persona podrà fer-se aconsellar, defensar i representar.**

Es prestarà assistència jurídica gratuïta a qui no disposi de recursos suficients sempre que aquesta assistència sigui necessària per garantir l'efectivitat de l'accés a la justícia. ”

Així com l'article 6.3.c CEDH, que estableix:

“ Tot acusat té, com a mínim, els següents drets: [.] c) a defensar-se per si mateix o a ser assistit per un defensor de la seva elecció **i, si manca de mitjans per pagar-lo, a poder ser assistit gratuïtament per un advocat d'ofici,** quan els interessos de la justícia així ho exigeixin. ”

Cal assenyalar que aquest article fa referència a “l'acusat” i no al condemnat o condemnada, però, en atenció a la guia que el propi Tribunal Europeu de Drets Humans ha facilitat sobre la interpretació de l'article 6, l'apartat 6.3.c atorga un dret d'assistència general, fent referència al recolzament d'un/a advocat/da durant tot el procediment (Can C. Àustria, paràgraf 54). De totes maneres, la normativa europea tendeix a ser un pèl ambigua,

i aquest cas no n'és una excepció, ja que l'obligatorietat de proporcionar representació legal en processos no penals realment dependrà de les circumstàncies específiques de cada cas. És a dir, el Tribunal haurà de prendre en consideració si una persona pot presentar el seu cas satisfactòriament sense assistència lletrada en funció de la naturalesa del cas, dels antecedents de l'individu, l'experiència, la implicació emocional, etc. És a dir, la justícia europea no tracta l'assistència lletrada com un dret absolut, sinó que permet imposar-hi restriccions raonables, tot i que sí que n'estableix una línia general de garantia i sobretot d'igualtat de les parts, sense que les qüestions econòmiques puguin causar indefensió.

Amb les mancances que presenta la regulació actualment existent, la principal font d'informació sobre qüestions jurídiques relacionades amb el compliment de la condemna són els membres de l'Equip Tècnic del mòdul, en particular els i les juristes del centre, tal com es desprèn de les dades de l'enquesta que s'ha resumit anteriorment. Aquesta tasca d'assessorament està prevista, efectivament, en l'article 281 del Reglament Penitenciari de 1981, que es manté vigent a través de la Disposició Transitòria Tercera del RD 190/1996, de 9 de febrer, pel qual s'aprova el vigent Reglament Penitenciari:

“ 5. Informar als interns sobre la seva situació penal, processal i penitenciària, bé per pròpia iniciativa, quan es cregui adequat, bé a petició de l'intern, així com als efectes previstos a l'article 130.1, sempre que sigui requerit per això per l'intern i no ostenti vocalia a la Junta de Règim i Administració. ”

La seva intervenció pot ser de gran ajuda pels/les interns/es, ja que els pot orientar sobre qüestions relacionades amb el compliment de la condemna en qualsevol de les fases en què es trobi. No obstant això, a la pràctica aquest servei presenta varies febleses i no pot substituir la intervenció d'una defensa lletrada: en primer lloc, la càrrega de treball que tenen els i les juristes de presó, ja que s'encarreguen d'informar sobre la situació penal, processal i penitenciària dels/les interns/es, tant a l'administració penitenciària, com als propis presos/es i penats/des, així com a les autoritats judicials quan aquestes ho sol·liciten. És a dir, no és una figura específicament pensada per servir la persona interna, sinó que els i les juristes responen davant de tres grans actors—administració penitenciària, presos/es i autoritats judicials—, cosa que acaba implicant que, malgrat que la llei estableixi que la informació als/les interns/es la puguin realitzar els/les mateixos/es juristes per iniciativa pròpia, a la pràctica aquesta situació es doni poques vegades i el pes de la sol·licitud acabi recaient sobre el/la propi/a intern/a.

En segon lloc, destaquem que manca una relació de confiança: sovint les persones internes presenten certes reticències a l'hora d'acudir a l'assessorament del/la jurista, ja que aquest/a no deixa de ser un/a funcionari/a més de la presó que, a més, participa com a vocal amb veu i vot en tres òrgans col·legiats del centre penitenciari: la junta de tractament, la comissió disciplinària i la junta econòmic-administrativa. És a dir, la seva facultat de decisió en el tractament de l'intern/a (concessió de permisos de sortida, règim de vida a la presó, graus de tractament, llibertat condicional, etc.) pot implicar que, si la decisió és desfavorable per al/la pres/a, aquest/a no vulgui acudir a l'assessorament que el/la jurista li pugui proporcionar, ja que accedir-hi és totalment potestatiu. A més, en aquests casos, el/la jurista no col·labora en la redacció o formulació d'escrits i recursos—una tasca que excedeix de la seves funcions—, sinó que la seva intervenció es limita a l'orientació i l'assessorament i en cap cas serveix per a substituir l'assistència lletrada. Per tant, cal reclamar que, de forma immediata, es prenguin mesures per enfortir el dret de defensa i assistència lletrada gratuïta i especialitzada de les persones privades de llibertat, especialment d'aquelles que no disposen de suficient capacitat econòmica per a contractar un/a advocat/da privat/da.

La primera de les opcions a plantejar, en tractar-se d'una modificació que actualment es troba en curs, seria que l'Avantprojecte de la LECrim 2020 ampliés la redacció del seu article 881 per a fer-lo més garantista. Aquest precepte ofereix l'opció que el jutge o la jutgessa o Tribunal pugui nomenar d'ofici un/a advocat/da a la persona condemnada privada de llibertat si no n'hagués designat un per si mateixa i fos preceptiva la seva intervenció –fins ara no estava previst expressament–. D'aquesta manera, si es recuperés el que ja s'havia plantejat en l'Avantprojecte de LECrim 2011 i en la Proposta de Codi Processal Penal de 2013 i s'inclogués que “en el procés d'execució, les parts han d'actuar representades per Procurador o Lletrat i assistides de Lletrat”¹⁸, la intervenció lletrada seria preceptiva des del mateix moment de l'ingrés a presó, motiu pel qual se li podria assignar un/a advocat/da del Torn d'Ofici des d'aquest moment i, a més, els propis Tribunals, a través de la designa d'ofici, en podrien fer un control jurisdiccional.

En segon lloc, es podria canviar la regulació prevista en la DA 5^a de la LOPJ –la norma on la postulació processal penitenciària està regulada de forma més directa–, afegint un epígraf que prevegi que l'assistència lletrada és preceptiva no només pel recurs d'apel·lació, sinó també pels recursos de queixa, alçada i reforma, així com pels escrits d'al·legacions que es formulin al centre o davant de la Secretaria de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima.

Així mateix, tenint en compte que les designes del Torn d'Ofici es realitzen en base a la Llei d'Assistència Jurídica Gratuïta, una tercera opció podria ser la modificació d'aquesta Llei, en concret del seu article 6, on es detalla el contingut material del dret. Actualment, aquest article reconeix que el dret a l'assistència jurídica gratuïta comprèn la designa d'avocat/da pels casos en què és preceptiva la seva actuació, però, a la vegada, en preveu dues excepcions. Seria possible afegir-n'hi una tercera, específica pel torn penitenciari, que permetés de forma expressa la designa d'avocat/da d'ofici en el moment en què es denega la suspensió de la pena privativa de llibertat a aquelles persones que requereixin aquest servei, de manera que puguin obtenir assistència lletrada abans d'ingressar a la presó.

Una quarta proposta que no dependria d'una modificació legislativa aprovada per les Corts de l'Estat, sinó només de la voluntat política del Govern de la Generalitat, és modificar el Conveni de Col·laboració entre el Departament de Justícia i el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya per a l'establiment del marc d'actuació en matèria de prestació d'assistència jurídica gratuïta i ampliar el pressupost destinat al torn penitenciari, per tal que es puguin remunerar més actuacions dels/les advocats/des que presten els seus serveis en aquest torn, tot motivant així la seva actuació en altres intervencions que no siguin la interposició de recursos d'apel·lació.

¹⁸ Article 640 de la Proposta de Codi Processal Penal de 2013 i Article 729 de l'Avantprojecte de LECrim de 2011.

5. Conclusions

De l'anàlisi de les qüestions tractades en els apartats anteriors, es poden extreure les següents conclusions:

- I.** L'enquesta realitzada per aquesta Comissió ha permès concloure que un significatiu percentatge de la població penitenciària enquestada no ha obtingut informació de qüestions transcendents pel seu tractament penitenciari i s'ha sentit deseparada davant les decisions de l'administració penitenciària. També s'ha evidenciat que la població penitenciària que compta amb una defensa lletrada especialitzada en penitenciari és molt reduïda.
- II.** Cal garantir el dret de defensa a tots els ciutadans i ciutadanes i, en especial, a les persones que es troben privades de llibertat, ja que, a causa de la seva especial situació, poden ser més vulnerables davant de possibles lesions de drets que tenen reconeguts tant en el nostre ordenament com en la pròpia regulació europea, essent-ne un clar exemple el dret a l'obtenció d'assistència lletrada, previst als articles 24.2CE, 6.3.c CEDH i 47 CDFUE.
- III.** L'estudi realitzat permet concloure que el servei que presta el SOJP no supleix les mancances de no tenir defensa lletrada, a la vista dels pocs recursos humans, temporals i materials dels quals disposa i del marc de les seves funcions. Per tant, el SOJP no pot suplir l'existència d'una defensa lletrada penitenciària.
- IV.** Actualment, en l'àmbit processal penitenciari es donen situacions de discriminació per raó de capacitat econòmica que cal suprimir. El fet que una persona que disposa de recursos econòmics pugui gaudir d'assistència lletrada des del moment en què el jutge o jutgessa sentenciador/a li denega la suspensió de la pena privativa de llibertat, mentre que una persona amb baixa capacitat econòmica no ho pugui fer fins a la interposició del recurs d'apel·lació davant el JVP, no es pot qualificar d'altra manera que no sigui de discriminació socioeconòmica, generant-se un escenari d'indefensió i desigualtat que contravé l'article 14 CE. És per això que és necessari que es possibiliti la designa de l'advocat/da del Torn d'Ofici penitenciari abans que el reu o rea ingressi a la presó, per tal que pugui gaudir d'una situació d'igualtat amb les persones que contracten un advocat particular.

6. Propostes

Per tal de donar resposta a les mancances detectades, formulem les següents propostes:

A nivell estatal:

- A.** Urgeix l'aprovació d'una autèntica norma processal penitenciària que, d'una banda, posi fi a la provisionalitat de la DA5^a LOPJ i, de l'altra, doni resposta tant a qüestions orgàniques com processals. Això implica que la seva regulació es faci extensiva a tot el procés penitenciari, des que es denega la suspensió de la pena privativa de llibertat fins que finalitza el compliment de la condemna, regulant no només la interposició de recursos davant el JVP, sinó totes les intervencions que es puguin donar en el procés (per exemple, escrits d'al·legacions, queixa i/o recursos en via administrativa, procediments sancionadors, etc.).
- B.** Tenint en compte que en el procés penal la norma general estableix que la intervenció de defensa lletrada és preceptiva pràcticament en tots els casos, i que la seva justificació n'és l'especial vulnerabilitat de les parts, també ho hauria de ser en el procés penitenciari, esdevenint una continuïtat lògica del mateix, atès que la vulnerabilitat persisteix o inclús s'incrementa en la fase penitenciària. En aquest sentit, seria necessari que aquesta futura norma processal penitenciària inclogués un article equivalent al 118.3 LECrim, que preveu la necessitat de postulació per actuar en el procés, designant professionals d'ofici quan les parts no ho hagin fet per si mateixes.
- C.** Mentre aquesta norma processal penitenciària no existeixi, proposem la reforma legislativa de la Llei d'Assistència Jurídica Gratuïta, concretament del seu article 6, per la qual es contempli expressament una defensa d'ofici per tota la població penada interna en centres penitenciaris, designada ja des d'abans del seu ingrés efectiu a presó.

A nivell autonòmic:

Les modificacions legislatives proposades als punts A, B i C depenen competencialment de l'Estat. Tanmateix, des de Catalunya s'hauria d'aprofitar la situació privilegiada en matèria de traspàs de competències d'execució i la capacitat per dictar disposicions que adaptin la normativa penitenciària a la realitat social de Catalunya (atorgada a través de l'article 168.1.a Estatut d'Autonomia), per erigir-se com a garant dels drets dels reclusos i les recluses que es trobin en presons catalanes. En particular, garantint l'assistència lletrada a tota la població interna, amb independència de la seva capacitat econòmica, des d'un moment previ a l'ingrés a presó. Per això:

- D.** Proposem una revisió del Conveni de Col·laboració entre el Departament de Justícia i el Consell dels Il·lustres Col·legis d'Advocats de Catalunya per a l'establiment del marc d'actuació en matèria de prestació d'assistència jurídica gratuïta, per tal de garantir la remuneració de totes les actuacions dels lletrats i lletrades que presten els seus serveis en aquest torn, més enllà de les actuacions en les quals es requereix preceptivament defensa lletrada, fet que mitigaria la situació de desemparament de la població penitenciària susceptible de ser-ne beneficiària.
- E.** Proposem una campanya d'informació als centres penitenciaris promoguda des de l'Administració, per fer conèixer a la població interna el dret que té de demanar una defensa lletrada penitenciària, particular o d'ofici, i, en aquest segon cas, informar i facilitar el procediment per aconseguir-la.

Annex

A	Qüestionari a interns/es	30
B	Taules amb els resultats de les enquestes a la població penitenciària	35
C	Qüestionari a les advocades i advocats del SOJP	46

Annex A

Qüestionari a interns/es

Fecha: _____

Centro Penitenciario: _____

Módulo: _____

Sexo: _____ Edad: _____

Nacionalidad: _____

Años de condena: _____

1. ¿Cuando ingresó por primera vez en un centro penitenciario, el abogado/a que defendió en el juicio le asesoró de lo que implicaba el ingreso en prisión?
 Sí
 No
2. ¿Cómo fue su primer ingreso en un centro penitenciario?
 Ingresé de forma voluntaria
 Ingresé conducido a la fuerza
3. ¿Si ingresó de forma voluntaria, quién le informó de la documentación que debía llevar con usted el día de su primer ingreso en prisión?
 Abogado/da de oficio de la causa penal
 Abogado/da particular de la causa penal
 Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
 Familiar
 Otros
 Nadie
4. ¿Antes del primer ingreso en prisión, quién le indicó cuáles eran los objetos que se permiten entrar en el centro penitenciario?
 Abogado/da de oficio de la causa penal
 Abogado/da particular de la causa penal
 Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
 Familiar
 Otros
 Nadie
5. ¿Antes del primer ingreso en prisión, quién le explicó cómo se organiza internamente un centro penitenciario?
 Abogado/da de oficio de la causa penal
 Abogado/da particular de la causa penal
 Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
 Familiar
 Otros
 Nadie

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

6. ¿Quién le explicó el funcionamiento del régimen de visita de los familiares antes de su ingreso en prisión?
- Abogado/da de oficio de la causa penal
  - Abogado/da particular de la causa penal
  - Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
  - Familiar
  - Otros
  - Nadie
7. ¿Si usted no tuvo acceso a la información anterior, cree que le hubiera sido útil disponer de la misma antes del ingreso en prisión?
- Sí
  - No
8. ¿Considera que hubiera sido útil tener un/a abogado/a que le hubiera asesorado antes de su ingreso en prisión?
- Sí
  - No
9. Si la respuesta anterior es afirmativa, ¿para qué asunto?
- Organización general del centro penitenciario
  - Documentación para el ingreso
  - Visitas y comunicaciones con familiares
  - Permisos
  - Clasificación
  - Sanciones
  - Libertad condicional
  - Otros
  - Todos
10. ¿Ha utilizado alguna vez el Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria para asesorarse en relación al ámbito penitenciario?
- Sí
  - No
11. Considera útil la designa de un/a abogado/a que le fuera asesorando durante el cumplimiento de su condena?
- Sí
  - No
12. Si la pregunta anterior es afirmativa, ¿para qué asunto lo considera útil?
- Permisos
  - Clasificaciones
  - Sanciones
  - Libertad condicional
  - Otros
  - Todos

Permisos:

13. ¿Quién le ha explicado los requisitos y el procedimiento para solicitar permisos de salida?
- Abogado/da de oficio de la causa penal
  - Abogado/da particular de la causa penal
  - Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
  - Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
  - Familiar
  - Funcionario/a de régimen
  - Jurista
  - Otros
  - Nadie

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

14. ¿Le ha sido denegado en alguna ocasión la solicitud de permisos ordinarios por parte de la Junta de Tratamiento?
- Sí
 No
15. ¿Si la respuesta anterior es afirmativa, ¿recurrió el acuerdo de la Junta?
- Sí
 No
16. ¿Quién le hizo el recurso?
- Abogado/a de oficio
 Abogado/a particular
 Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
 Yo mismo/a
 Otro Interno/a
17. ¿Le dio la razón el Juzgado de Vigilancia Penitenciaria?
- Sí
 No
18. ¿Sabe en qué momento se designa un abogado/a de oficio para recurrir permisos?
- Sí / En qué momento:
 No
19. ¿Cuántos permisos le denegaron hasta que se le designó un abogado/a de oficio?
20. ¿Si no le designaron abogado/a de oficio, cuántos permisos le han denegado hasta la aprobación de alguno?

32

Familia:

21. ¿Sus familiares han tenido dudas jurídicas en cuanto al cumplimiento de su condena? (Por ejemplo, obtención de permisos, progresión de grados, ...)
- Sí
 No
22. ¿Considera que hubiera sido útil para su familia haber contado con un/a abogado/a para comunicarse y resolver las dudas que han tenido durante el cumplimiento de su condena?
- Sí
 No

Sanciones:

23. ¿Quién le ha explicado la normativa del centro en relación a qué actuaciones pueden ser sancionadas, tipos de sanciones etc...?
- Abogado/da de oficio de la causa penal
 Abogado/da particular de la causa penal
 Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
 Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
 Familiar
 Funcionario/a de régimen
 Miembro del equipo técnico
 Otros
 Nadie

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

24. ¿Conoce cuál es el sistema para hacer alegaciones y/o recurso ante la propuesta o resolución de una sanción?

- Sí
 No

25. ¿Si la respuesta anterior es afirmativa, quién le ha explicado el procedimiento para cancelar las anotaciones relativas a las sanciones?

- Abogado/da de oficio de la causa penal
 Abogado/da particular de la causa penal
 Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
 Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
 Familiar
 Funcionario/a de régimen
 Miembro del equipo técnico
 Otros
 Nadie

26. ¿ Ha tenido algún expediente disciplinario?

- Sí
 No

27. Si la respuesta anterior es afirmativa, ¿recurrió la resolución que imponía la sanción?

- Sí
 No

28. ¿Quién le hizo el recurso?

- Abogado/a de oficio
 Abogado/a particular
 Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
 Yo mismo/a
 Otro interno

29. ¿Le dio la razón el Juzgado de Vigilancia?

- Sí
 No

33

Clasificación:

30. ¿Quién le ha explicado cómo funciona el sistema de clasificación inicial, progresión o regresión de grado?

- Abogado/da de oficio de la causa penal
 Abogado/da particular de la causa penal
 Abogado/da particular para el asesoramiento penitenciario
 Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
 Familiar
 Funcionario/a de régimen
 Miembro del equipo técnico
 Otros
 Nadie

31. ¿En alguna ocasión ha estado en desacuerdo con la clasificación inicial, el mantenimiento o regresión de grado?

- Sí
 No

32. En caso afirmativo, ¿interpuso usted recurso o solicitó, en el caso del mantenimiento de grado, el pronunciamiento de Direcció General de Serveis Penitenciaris?

- Sí
 No

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

- 33.** ¿En caso afirmativo, quién le formuló el recurso o la solicitud, en caso de mantenimiento de grado, del pronunciamiento de Direcció General de Serveis Penitenciaris?
- Abogado/da de oficio
  - Abogado/a particular
  - Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
  - Yo mismo/a
  - Otro interno/a
- 34.** ¿Le dio la razón el Juzgado de Vigilancia?
- Sí
  - No
- 35.** ¿Se sintió indefenso/a frente a la clasificación inicial o la regresión de grado y la falta de asesoramiento jurídico para recurrirlo?
- Sí
  - No
- 36.** ¿Sabe en qué momento se designa a un abogado/a para recurrir la resolución de clasificación, mantenimiento de Dirección General de Serveis Penitenciaris, o regresión de grado?
- Sí / En qué momento:
  - No

Persones extranjeras:

- 37.** ¿Cuál era su situación administrativa cuando ingresó en prisión?
- Tenía autorización de residencia y trabajo temporal
  - Tenía autorización de residencia y trabajo de larga duración
  - Tenía tarjeta comunitaria
  - Estaba en situación irregular
- 38.** ¿Le han caducado la residencia estando en prisión?
- Sí
  - No
- 39.** ¿Se le ha incoado algún procedimiento de expulsión administrativa durante el cumplimiento de la condena?
- Sí
  - No
- 40.** ¿Quién le ha asesorado en materia de extranjería?
- Abogado/da de oficio de la causa penal
  - Abogado/da particular de la causa penal
  - Abogado/a del Servicio de Orientación Jurídica Penitenciaria
  - Familiar
  - Funcionario/a de régimen
  - Miembro del equipo técnico
  - Otros
  - Nadie

Annex B

Taules amb els resultats de les enquestes a la població penitenciària¹⁹

1 Descripció de la mostra

La mostra es compon de 355 participants. En la següent taula es desglossa la mostra per variables sociodemogràfiques i penitenciàries.

Taula 1. Descripció de la mostra.

	N	%
Centre Penitenciari		
Brians 1	49	13,80
Brians 1 dones	20	5,63
Brians 2	103	29,01
Joves	25	7,04
Lledoners	46	12,96
Quatre Camins	89	25,07
Wad ras	13	3,66
No resposta	3	0,85
Total	355	100
Sexe		
Home	280	79,10
Dona	73	20,62
Transgènere	1	0,28
Total	354	100
No contestat	1	-
Nacionalitat		
Estrangera	137	39,60
Nacional	209	60,40
Total	346	100
No contestat	9	-

Sobre l'edat, la mínima és de 18 anys i la màxima de 88, amb una mitjana de 37,89 anys. Pel que fa al temps de condemna, la mitjana de la mostra es troba en els 84,8 mesos.

¹⁹ Totes les taules són elaboració pròpia.

2 Nivell d'informació

a — Informació sobre l'ingrés

En aquest primer bloc s'analitzaran els resultats de les enquestes relatives al nivell d'informació que l'intern/a tenia sobre determinades qüestions en el moment de l'ingrés al centre penitenciari.

Taula 2. Font d'informació prèvia a l'ingrés al centre penitenciari sobre la documentació que l'intern ha de portar, els objectes prohibits, el funcionament de l'organització interna i del règim de visites familiars.

	Documentació		Objectes		Organització interna		Visites	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Advocat/da ofici causa penal	20	9,22	18	5,49	15	4,50	15	4,41
Advocat/da particular causa penal	33	15,21	13	3,96	22	6,61	26	7,65
Advocat/da particular per l'assessorament penitenciari	5	2,30	5	1,52	4	1,20	13	3,82
Familiar	7	3,23	9	2,74	12	3,60	35	10,29
Ningú	128	58,99	234	71,34	243	72,97	165	48,53
Altres	24	11,06	49	14,94	37	11,11	86	25,29
Total	217	100	328	100	333	100	340	100
No contestat	138	-	27	-	22	-	15	-

b — Informació durant el compliment de condemna

Permisos

Taula 3. De qui van rebre informació sobre els permisos de sortida.

	N	%
Advocat/da ofici causa penal	11	3,50
Advocat/da particular causa penal	38	12,10
Advocat/da particular per l'assessorament penitenciari	13	4,14
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	2	0,64
Funcionari/a de règim	9	2,87
Membre de l'equip tècnic	115	36,62
Familiar	2	0,64
Ningú	87	27,71
Altres	37	11,78
Total	314	100,00
No contestat	41	-

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Règim disciplinari**Taula 4.** De qui van rebre informació sobre el règim disciplinari.

	N	%
Advocat/da ofici causa penal	2	0,59
Advocat/da particular causa penal	9	2,65
Advocat/da particular per l'assessorament penitenciari	3	0,88
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	0	0,00
Funcionari/a de règim	66	19,47
Membre de l'equip tècnic	27	7,96
Familiar	3	0,88
Ningú	133	39,23
Altres	96	28,32
Total	339	100,00
No contestat	16	-

Taula 5. Coneixement del sistema d'al·legacions o recursos de la proposta de sanció.

	N	%
Sí	150	43,10
No	196	56,32
Total	348	100
No contestat	7	-

Taula 6. De qui han rebut informació sobre el sistema d'al·legacions o recursos de la proposta de sanció.

	N	%
Advocat/da ofici causa penal	7	3,32
Advocat/da particular causa penal	13	6,16
Advocat/da particular per l'assessorament penitenciari	4	1,90
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	0	0,00
Funcionari/a de règim	14	6,64
Membre de l'equip tècnic	24	11,37
Familiar	0	0,00
Ningú	75	35,55
Altres	74	35,07
Total	211	100,00
No contestat	144	-

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'àmbit de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Classificació**Taula 7.** De qui han rebut informació del sistema de classificació.

	N	%
Advocat/da ofici causa penal	9	2,65
Advocat/da particular causa penal	12	3,54
Advocat/da particular per l'assessorament penitenciari	8	2,36
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	0	0,00
Funcionari/a de règim	7	2,06
Membre de l'equip tècnic	131	38,64
Familiar	0	0,00
Ningú	104	30,68
Altres	68	20,06
Total	339	100,00
No contestat	16	-

Taula 8. Coneixement del moment de designa d'un/a advocat/da per qüestions de classificació penitenciària.

	N	%
Sí	34	10,33
No	202	61,40
Total	329	100
No contestat	26	-

c — Informació de la família

Dels interns/es que han respost a aquesta pregunta, el 77,08% (259) creu que els seus familiars han tingut dubtes jurídics durant el compliment de la seva condemna a presó.

d — Estrangers**Taula 9.** De qui han rebut informació o assessorament en matèria d'estrangeria.

	N	%
Advocat/da ofici causa penal	11	8,46
Advocat/da particular causa penal	16	12,31
Advocat/da particular per l'assessorament penitenciari	1	0,77
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	0	0,00
Funcionari/a de règim	1	0,77
Membre de l'equip tècnic	9	6,92
Familiar	2	1,54

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Ningú	74	56,92
Altres	16	12,31
Total	130	100
No contestat	225	-

3 Indefensió subjectiva i objectiva

Indefensió subjectiva

El 78,87% (224) de les respostes declaren que l'intern/a es va sentir indefens/a davant de la classificació inicial, la regressió de grau i la falta d'assessorament jurídic per recórrer la decisió, enfront del 21,13% que no va sentir indefensió.

Taula 10. Sentiment d'indefensió subjectiva davant de la classificació inicial, regressió de grau i falta d'assessorament jurídic per formular recurs.

	N	%
Sí	224	78,87
No	60	21,13
Total	284	100
No contestat	71	-

Taula 11. Desglossament de la sensació d'indefensió subjectiva per centre.

		N	%
Brians 1	No	10	20,41
	Sí	25	51,02
	Sense resposta	14	28,57
	Total	49	100
Brians 1 dones	No	6	24
	Sí	16	64
	Sense resposta	3	12
	Total	25	100
Brians 2	No	5	4,76
	Sí	76	72,38
	Sense resposta	24	22,86
	Total	105	100
Joves	No	9	36
	Sí	14	56
	Sense resposta	2	8
	Total	25	100

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Lledoners	No	9	19,57
	Sí	28	60,87
	Sense resposta	9	19,57
	Total	46	100
Quatre Camins	No	14	15,73
	Sí	59	66,29
	Sense resposta	16	17,98
	Total	89	100
Wad ras	No	6	46,15
	Sí	5	38,46
	Sense resposta	2	15,38
	Total	13	100
No contestat		3	-

Indefensió objectiva

En aquest apartat es presenten els resultats de les preguntes relatives a la situació d'indefensió objectiva dels/les interns/es.

Taula 12. Quantes persones van formular recurs contra la denegació d'un permís de sortida.

	N	%
Sí	124	49,80
No	125	50,20
Total	249	100
No contestat	106	-

Taula 13. Persona que redacta el recurs contra la denegació d'un permís de sortida.

	N	%
Advocat/da d'ofici	8	5,30
Advocat/da particular	46	30,46
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	2	1,32
Jo mateix/a	58	38,41
Un altre/a intern/a	22	14,57
Total	151	100
No contestat	204	-

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Taula 14. Quantes persones van formular recurs contra la resolució de la interposició d'una sanció disciplinària.

	N	%
Sí	103	45,58
No	118	52,21
Total	226	100
No contestat	129	-

Taula 15. Persona que va redactar el recurs contra la sanció disciplinària.

	N	%
Advocat/da d'ofici	4	3,08
Advocat/da particular	16	12,31
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	2	1,54
Jo mateix/a	76	58,46
Un altre/a intern/a	28	21,54
Total	130	100
No contestat	225	-

Taula 16. Quantes persones van estar en desacord amb les decisions de classificació (inicial o revisions de grau).

	N	%
Sí	216	65,26
No	115	34,74
Total	331	100
No contestat	24	-

Taula 17. Quantes persones van formular recurs contra la resolució sobre les decisions de classificació.

	N	%
Sí	103	43,28
No	135	56,72
Total	238	100
No contestat	117	-

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Taula 18. Qui va redactar el recurs contra la resolució sobre les decisions de classificació.

	N	%
Advocat/da d'ofici	6	4,69
Advocat/da particular	38	29,69
Advocat/da del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària	7	5,47
Jo mateix/a	45	35,16
Un/a altre/a intern/a	25	19,53
Total	128	100
No contestat	227	-

Taula 19. En cas de formular recurs, quantes estimacions es van produir per part dels Jutges de Vigilància Penitenciària.

	N	%
Sí	45	35,43
No	83	65,35
Total	127	100
No contestat	228	-

4 Utilitat advocat/da

Taula 20. Hagués estat útil tenir informació sobre les visites familiars al centre, prèviament a l'ingrés.

	N	%
Sí	288	84,96
No	51	15,04
Total	339	100
No contestat	16	-

Taula 21. Hagués estat útil tenir un/a advocat/da per l'assessorament previ a l'ingrés a presó.

	N	%
Sí	320	91,95
No	28	8,05
Total	348	100
No contestat	7	-

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Taula 22. Per quins assumptes consideraria útil l'advocat/da per l'assessorament previ a l'ingrés a presó.

	N	%
Organització general del centre penitenciari	19	5,97
Documentació per l'ingrés	4	1,26
Visites i comunicacions familiars	2	0,63
Permisos	18	5,66
Classificació	3	0,94
Sancions	4	1,26
Llibertat condicional	17	5,35
Tots	179	56,29
Altres	72	22,64
Total	318	100
No contestat	37	-

Taula 23. Percepció de la utilitat de la designa d'un/a advocat/da per l'assessorament durant el compliment de la condemna.

	N	%
Sí	322	92,80
No	25	7,20
Total	347	100
No contestat	8	-

Taula 24. En quins assumptes es considera útil l'advocat/da per l'assessorament durant el compliment de la condemna.

	N	%
Permisos	24	7,21
Classificacions	4	1,20
Sancions	2	0,60
Llibertat condicional	12	3,60
Tots	214	64,26
Altres	77	23,12
Total	333	100
No contestat	22	-

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Taula 25. Si han fet ús o no del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària.

	N	%
Sí	142	41,28
No	197	57,27
Total	344	100
No contestat	11	-

Taula 26. Ús del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària per centre.

		N	%
Brians 1	No	25	51,02
	Sí	21	42,86
	Sense resposta	3	6,12
	Total	49	100
Brians 1 dones	No	11	44,00
	Sí	14	56,00
	Sense resposta	0	0,00
	Total	25	100
Brians 2	No	51	48,57
	Sí	47	44,76
	Sense resposta	7	6,67
	Total	105	100
Joves	No	20	80,00
	Sí	5	20,00
	Sense resposta	0	0,00
	Total	25	100
Lledoners	No	29	63,04
	Sí	17	36,96
	Sense resposta	0	0,00
	Total	46	100
Quatre Camins	No	53	59,55
	Sí	33	37,08
	Sense resposta	3	3,37
	Total	89	100
Wad ras	No	9	69,23
	Sí	4	30,77
	Sense resposta	0	0,00
	Total	13	100
No contestat		3	-

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Taula 27. Valoració del Servei d'Orientació Jurídica Penitenciària amb puntuacions de l'1 al 10, essent el 10 la més alta i l'1 la més baixa.

	N	%
0	0	0,00
1	27	26,47
2	5	4,90
3	6	5,88
4	9	8,82
5	24	23,53
6	5	4,90
7	5	4,90
8	9	8,82
9	1	0,98
10	11	10,78
Total	102	100
No contestat	253	-

Annex C

Qüestionari a les advocades i advocats del SOJP

Eines amb què compta el servei:

Nivell de formació/organització previ al desenvolupament del Servei (des del moment de la designació). Puntuï de l'1 al 5, essent 1 gens i 5 òptim. (15 respostes)

- 20 % puntuació 1
- 20 % puntuació 2
- 33,3 % puntuació 3
- 20 % puntuació 4
- 6,7 % puntuació 5

Dotació econòmica del serveis versus el temps destinat. Puntuï de l'1 al 5, essent 1 gens i 5 òptim. (15 respostes)

- 46,7 % puntuació 1
- 46,7 % puntuació 2
- 6,7 % puntuació 3
- 0 % puntuacions 4 i 5

Creu que és eficaç el sistema de registre? (15 respostes)

- No: 53,5 %
- Mig: 26,7 %
- Ns/Nc: 13,3 %
- Sí: 6,7 %

Té accés a internet? (15 respostes)

- No: 86,7 %
- Ns/Nc: 6,65 %
- Sí: 6,65 %

Té accés a telèfon? (15 respostes)

- No: 73,3 %
- Sí: 26,7 %

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Té accés a un ordinador amb mínimes prestacions? (15 respostes)

- No: 46,7 %
- Sí: 33,3 %
- Mig: 20 %

Té accés a material d'oficina? (15 respostes)

- No: 73,3 %
- Sí: 13,3 %
- Mig: 13,3 %

Hi ha sistemes de registre documental físic que garanteixin la protecció de dades?

(15 respostes)

- No: 66,7 %
- Mig: 13,3 %
- Ns/Nc: 20 %

Execució del servei:

Nivell d'acompanyament en el desenvolupament del servei per part del CICAC i la Coordinació del SOJ. Puntuï de l'1 al 5, essent 1 gens i 5 òptim. (15 respostes)

- 20 % puntuació 1
- 26,7 % puntuació 2
- 26,7 % puntuació 3
- 26,7 % puntuació 4
- 0 % puntuació 5

L'execució del servei ha requerit la gestió d'entrevistes devolutives? Puntuï de l'1 al 5, essent 1 gens i 5 òptim. (15 respostes)

- 0 % puntuació 1
- 20 % puntuació 2
- 46,7 % puntuació 3
- 26,7 % puntuació 4
- 6,7 % puntuació 5

Quin nivell d'accés a la informació personal de l'intern/a té? Accés a expedient penitenciari, bases de dades, situació penal, etc. Puntuï de l'1 al 5, essent 1 gens i 5 òptim. (15 respostes)

- 13,3 % puntuació 1
- 40 % puntuació 2
- 33,3 % puntuació 3
- 6,7 % puntuació 4
- 6,7 % puntuació 5

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Teniu accés a la fitxa de situació processal penal? (15 respostes)

- Sí: 80 %
- Ns/Nc: 13,3 %
- No: 6,7 %

Va contactar amb els professionals del Centre Penitenciari per algun cas?

(15 respostes)

- No: 53,5 %
- Sí: 46,7 %

El servei preveu algun sistema de comunicació amb els professionals del Centre Penitenciari? (15 respostes)

- No: 80 %
- Ns/Nc: 20 %

Teniu coordinació amb la resta de companyes del servei pel seguiment dels casos i/o la detecció de situacions de vulneració de drets? (15 respostes)

- No: 73,3 %
- Mig: 20 %
- Sí: 6,7 %

Existeix un sistema de traspàs d'informació dels casos amb la resta de companyes del Servei (interanual i/o interpresons)? (15 respostes)

- No: 86,7 %
- Sí: 13,3 %

Quants escrits ha realitzat al llarg del servei? Puntuï de l'1 al 5, essent 1 gens i 5 òptim. (15 respostes)

- 0 % puntuació 1
- 13,3 % puntuació 2
- 33,3 % puntuació 3
- 26,7 % puntuació 4
- 26,7 % puntuació 5

Coneix les reunions estatals del SOJP? (15 respostes)

- No: 53,3 %
- Sí: 46,7 %

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Des de la seva experiència amb el SOJP, considera que seria útil pel dret de defensa de la persona penada que se li designés, en el moment previ al seu ingrés a presó, un/a advocat/a expert/a en matèria penitenciària, i que posteriorment es complementés amb l'assessorament del SOJP o, per contra, considera que l'actual sistema de designa és suficient? (15 respostes)

- Seria útil pel dret de defensa de la persona penada que se li designés una defensa lletrada experta en dret penitenciari abans del seu ingrés a presó: 86,7 %
- El sistema actual de designa és suficient: 13,3 %

S'ha trobat amb alguna demanda d'assessorament que no ha pogut respondre per trobar-se fora del termini legal per fer-ho? (15 respostes)

- No: 33,3 %
- Sí: 60 %
- Ns/Nc: 6,7 %

Si ha respost afirmativament, quantes vegades s'ha trobat amb aquesta situació (9 respostes), tenint en compte que 1 és mai i 5 és moltes vegades:

- 0 % puntuació 1
- 11,1 % puntuació 2
- 55,6 % puntuació 3
- 11,1 % puntuació 4
- 22,2 % puntuació 5

Considera que els interns/es coneixen el funcionament i funcions del Servei? (15 respostes)

- No: 40 %
- Sí: 13,3 %
- Mig: 46,7 %

Funcionament general del servei:

Creu que el servei compleix la finalitat per la qual ha estat pensat? 1 és gens i 5 és molt. (15 respostes)

- 33,3 % puntuació 1
- 20 % puntuació 2
- 33,3 % puntuació 3
- 6,7 % puntuació 4
- 6,7 % puntuació 5

Informe sobre el dret de defensa en l'àmbit penitenciari

Proposta d'ampliació de l'abast de la designa de defensa lletrada d'ofici en dret penitenciari

Què creu que es podria fer per millorar el servei. (8 respostes)

— TOT. REPLANTEJAMENT ABSOLUT DEL SERVEI
— Información del interno (acceso a la hoja de situación penal, y otros aspectos, como salud, ed, actividades...) ordenador con papel, acceso a internet, iluminación..., posibilidad de entrevistas con los profesionales..., actuación con el interno independientemente de su traslado. Y pagar dignamente a los asesores. Dignificar y profesionalizar, pues muy poco podemos hacer, con muy escaso material e información, poco seguimiento al haber traslado y partiendo de que somos vocacionales nos tratan económicamente como voluntarios. Si el SOJP está para algo más que para vender buenísimo, debe recoger estas sugerencias eficaces para todos.
— Advocat designat per intern com abans dels SOJP i un SOJP amb més informació i promoció a interns i millor pagat i dotat de recursos a la presó i al CICAC.
— La gran part de consultes van ser d'interns que no saben qui és el seu advocat, o que no li responen el telèfon i no els visiten mai i això és responsabilitat nostra com advocats. Literalment et diuen que no tenen d'advocat (escrits al col.legi o jutjat). El sistema informàtic de l'ordinador de la presó és complicadíssim, tant per iniciar-lo amb les claus com per accedir a la informació de l'intern i penjar l'escrit realitzat. A vegades problema per barrera idiomàtica. A vegades poc temps per atendre a l'intern, que és mitja hora, segons quin escrit s'hagi de fer.
— Dotació de mitjans materials, reunions de coordinació amb professionals, seguiment casos.
— Tot. És absolutament deficient.
— Seria millor que l'intern pogués disposar d'un lletrat fix per portar-li tot el tema de penitenciari, sens perjudici de poder anar a SOJP perquè l'advocat fix té més temps per a preparar escrits. Seria convenient que l'advocat pogués contactar amb l'intern quan ho precisés. Millor comunicació amb la presó. Puges trucar, enviar email o videotrucade. Igualment l'intern per comunicar i enviar comunicació per mitjans ràpids com email, per evitar anar justos de terminis o que vencin. Poder contactar amb l'equip tècnic. El servei SOJP és deficient en mitjans tècnics. També seria interessant que es pogués prestar per webex p. ex.
— Todo. Desde los programas de base de datos, espacio para los asesores, dotación papeleria, etc.

